

Spis treści

Przedmowa

11

Część I

PODSTAWY EPISTEMOLOGICZNE, ONTOLOGICZNE I AKSJOLOGICZNE DYSCYPLINY ORAZ KATEGORIE POJĘCIOWE PEDAGOGIKI SPOŁECZNEJ

Rozdział 1. Wprowadzenie w problematykę – wymiary pedagogiki społecznej (humanistyczny, społeczno-kulturowy, aksjologiczny)

18

1.1. Pedagogika społeczna w związku z innymi naukami społecznymi i humanistycznymi

20

1.1.1. Dyskusja o pojęciu nauki

20

1.1.2. Pytanie(a) o pedagogikę społeczną i jej związki z innymi dyscyplinami

24

1.2. Punkt widzenia – perspektywa społeczno-pedagogiczna

31

1.2.1. Jak można pojmować pojęcia „punkt widzenia”/„perspektywa”?

31

1.2.2. Propozycja punktu widzenia pedagogiki społecznej

33

1.3. Wymiar humanistyczny i społeczno-kulturowy pedagogiki społecznej: koncepcja człowieka i jego związków z rzeczywistością

36

1.3.1. Punkt wyjścia – osobowość jako system „ustosunkowań wobec świata”

36

1.3.2. Relacyjna koncepcja człowieka w pedagogice społecznej

38

1.4. Wymiar aksjologiczny pedagogiki społecznej: między teorią a ideologią

45

1.4.1. Ideologia i jej znaczenie

45

1.4.2. Wartości i ich obecność w refleksji społeczno-pedagogicznej (Anna Walczak)

48

1.5. Podsumowanie

52

Rozdział 2. Środowisko życia i jego przetwarzanie w toku pracy społecznej

54

2.1. Środowisko życia i jego przetwarzanie

54

2.2. Siły (indywidualne i zbiorowe), ich poszukiwanie i wspomaganie a koncepcja wsparcia społecznego

65

2.3. Praca społeczna, jej wymiar relacyjny i animacyjny

72

2.4. Podsumowanie

76

Rozdział 3. Kategoria działania społecznego w pedagogice społecznej – sens i znaczenie działania społecznego	77
3.1. Kategoria instytucji symbolicznej i jej tworzenie – zastosowanie w praktyce wychowawczej	78
3.2. Wyobrażenia społeczne, wyobrażenia społeczna pedagoga	83
3.3. Czas i przestrzeń – kategorie pojęciowe działania społecznego	87
3.4. Kategoria działania społecznego	92
3.4.1. Kategoria działania – analiza pola konceptualnego	92
3.4.2. Społeczno-pedagogiczny wymiar działania – działanie społeczne	97
3.5. Podsumowanie	109
Rozdział 4. Wymiar profilaktyczny działania pedagoga społecznego	111
4.1. Postawienie problemu	111
4.2. Profilaktyka, kompensacja, ratownictwo, opieka, pomoc – analiza pojęć i wzajemnych powiązań między nimi (<i>Ryszarda Czerniachowska</i>)	112
4.3. Wzór, wzorzec, wskaźnik ogólny środowiska – przydatność w badaniu i orientowaniu działania	121
4.4. Wyobrażenia finalizujące działanie i ich miary – globalna analiza orientacji profilaktycznej	129
4.5. Podsumowanie	130
Rozdział 5. Pomoc w rozwoju, towarzyszenie społeczne, próg zagrożenia rozwoju – wymiar profilaktyczny	132
5.1. Pomoc w rozwoju i towarzyszenie społeczne – wymiar profilaktyczny	132
5.1.1. Pojęcie rozwoju	133
5.1.2. Koncepcja pomocy w rozwoju	135
5.1.3. Wielowymiarowość pomocy w rozwoju – wymiar profilaktyczny	138
5.2. Kategoria relacji społecznej. Wymiana i jej odmiany	139
5.3. Próg zagrożenia w rozwoju	142
5.3.1. Odniesienia teoretyczne (analiza podejścia)	142
5.3.2. Narzędzie progu zagrożenia w rozwoju dziecka w rodzinie – opis i zastosowanie	144
5.4. Kształtowanie kultury praktyki pomocy w rozwoju	146
5.4.1. Wymiar instytucjonalny pomocy w rozwoju i proces jej dezinstytucjonalizacji	146
5.4.2. W kierunku antycypacji zagrożeń rozwoju	147
5.5. Podsumowanie	150
Rozdział 6. Konteksty metodologiczne	152
6.1. Związki pedagogiki społecznej z polem działania i z innymi dyscyplinami – pola zbliżeń i oddaleń	152
6.1.1. Praktyczność pedagogiki społecznej – zakres, przekraczanie	153
6.1.2. Homogeniczny czy heterogeniczny paradygmat działania	159
6.1.3. Związki z socjologią interpretatywną (<i>Mariusz Granosik</i>)	171
6.2. Badania w pedagogice społecznej – cechy badania i działania	183

6.2.1. Perspektywy badań w/dla/nad polem działania i typowe podejścia metodologiczne	183
6.2.2. Specyfika badań „w” polu działania i odniesienia do badań przez działanie	186
6.2.3. Warsztat badawczy pedagoga społecznego – cechy specyficzne na podstawie analizy kilku przykładów badań	194
6.3. W kierunku dyscyplinaryzacji pedagogiki społecznej	200

Rozdział 7. Konteksty historyczne i porównawcze **204**

7.1. Kształtowanie się pedagogiki społecznej jako dyscypliny akademickiej i orientacji działania	205
7.1.1. Znaczenie badań z perspektywy historycznej dla rozwoju pedagogiki społecznej	205
7.1.2. Zerwanie i nieciągłość – atrybuty procesu instytucjonalizacji i dyscyplinaryzacji	208
7.1.3. Fazy i progi rozwoju pedagogiki społecznej w Polsce	212
7.1.4. Przykład rozwoju: koncepcje i praktyka opieki nad dzieckiem (<i>Ryszarda Czerniachowska</i>)	218
7.2. Elementy porównawcze pedagogiki społecznej	225
7.2.1. Recepcja pedagogiki społecznej poza tradycyjnymi obszarami jej uprawiania. Przykład brytyjski (<i>Jerzy Szmagański</i>)	225
7.2.2. Kształtowanie perspektywy porównawczej	234

CZĘŚĆ II

PODEJŚCIA TEORETYCZNE, AKSJOLOGICZNE I METODYCZNE ORIENTACJI DZIAŁANIA PEDAGOGA SPOŁECZNEGO

Rozdział 8. Ramy działania społecznego pedagoga społecznego i ich tworzenie **238**

8.1. Analiza koncepcji kształtowania ram działania społecznego	238
8.1.1. Ramy działania społecznego – próba określenia	239
8.1.2. Człowiek w polu działania – między sferą prywatną a sferą publiczną	245
8.2. Przykład tworzenia ram: współpraca placówki praktyki z uniwersytetem (<i>Lucyna Telka</i>)	247
8.2.1. Etapy tworzenia ram działania	248
8.2.2. Fazy formułowania życzenia placówki	250
8.2.3. Metoda działania	251
8.2.4. Projekt pedagogiczny – odniesienia teoretyczne ram działania	252
8.3. Dylematy w tworzeniu ram działania: granice pomocy i ich usytuowanie (<i>Anna Walczak</i>)	255
8.3.1. Po stronie osoby wspieranej	256
8.3.2. Po stronie osoby pomagającej	259

Rozdział 9. Podejścia (teoretyczne) do działania w polu pracy społecznej **265**

9.1. Wybrane stanowiska orientowania działania społecznego	265
--	-----

9.2. Ruchy instytucjonalne (pedagogie instytucjonalne) i ich przydatność dla pedagogiki społecznej	268
9.3. Aplikacyjne nurty analizy instytucjonalnej i ich zastosowanie w działaniu społecznym	277
9.3.1. Charakterystyka nurtów pedagogii instytucjonalnych i ich zastosowania w działaniu	277
9.3.2. Przykład aplikacji analizy instytucjonalnej: zmiany w przestrzeni społecznej placówki (<i>Lucyna Telka</i>)	299
9.4. Podsumowanie – w poszukiwaniu uzasadnień działania społecznego	305
Rozdział 10. Wybrane kwestie społeczne a praktyka działania społecznego	308
10.1. Kwestie społeczne a pedagogika społeczna – w kierunku przekształcania środowiska życia i włączania w życie społeczne	308
10.2. Przykłady analizowania zagrożeń rozwoju i wyłączenia z życia społecznego oraz praktyki działań włączających	312
10.2.1. Zagrożenia rozwoju społeczno-kulturowego – przykład wrastania społecznego nastoletniej młodzieży w kontekście sąsiedztwa (<i>Anita Gulczyńska</i>)	313
10.2.2. Brak pracy – przykład zagrożenia rozwoju społeczno-kulturowego i praktyka społeczna (<i>Hanna Kubicka</i>)	330
10.2.3. Bezdomność – przykład zagrożenia rozwoju społeczno-kulturowego przez stopniową utratę związków z innymi a instytucjonalne możliwości i granice włączania społecznego (<i>Hanna Kubicka</i>)	336
10.3. Podsumowanie – uwagi dla praktyki	351
Rozdział 11. Pedagogika społeczna i praca socjalna – wielość perspektyw i rozwiązań	355
11.1. Pedagogika społeczna i praca socjalna – przykład pojmowania związków	355
11.1.1. Praca socjalna polem działania pedagoga społecznego	356
11.1.2. Możliwe konfiguracje związków	362
11.2. Pola działania pedagoga społecznego – wybrane przykłady	364
11.2.1. Organizacje społeczne i realizacja funkcji pracy socjalnej (<i>Elżbieta Skoczylas-Namielska</i>)	364
11.2.2. Niepełnosprawność – pole pracy socjalnej i działania pedagoga społecznego (<i>Dorota Wolska-Prylińska</i>)	375
11.2.3. Uzasadnienie wyboru	379
Rozdział 12. Modele pracy socjalnej/społecznej i ich źródła teoretyczne oraz implikacje dla praktyki społecznej	381
12.1. Modele pracy socjalnej/społecznej – wielość podejść teoretycznych do praktyki społecznej	381
12.1.1. Praca socjalna i jej wymiary	381
12.1.2. Podejścia teoretyczne do pracy socjalnej	383
12.2. Przykłady modeli pracy socjalnej/społecznej i ich przydatność dla pedagoga społecznego	391
12.2.1. Model relacyjny – praca socjalna jako pomoc w rozwoju i we włączaniu w relacje społeczne	393

12.2.2. Model radykalnej pracy socjalnej – analiza na podstawie badań nad procesem wrastania społecznego nastoletniej młodzieży w wielkomiejskim środowisku życia (<i>Anita Gulczyńska</i>)	397
12.3. Metody pracy socjalnej w kontekście funkcji prakseologicznej pedagogiki społecznej (<i>Jerzy Szmagański</i>)	410
12.3.1. Pojęcie prakseologicznej funkcji pedagogiki społecznej	410
12.3.2. Praca socjalna wobec prakseologicznej funkcji pedagogiki społecznej	411
12.3.3. Tradycyjne metody pracy socjalnej	412
12.3.4. Procedura rozwiązywania problemów	413
12.3.5. Idea <i>empowerment</i>	414
12.4. Projektowanie socjalne (<i>Dorota Wolska-Prylińska</i>)	415
12.4.1. Geneza projektowania socjalnego	415
12.4.2. Projektowanie w metodach nauczania	417
12.4.3. Kształcenie do profesji społecznych przez projektowanie socjalne	418
12.4.4. Konstrukcja projektu socjalnego	420
12.5. Podsumowanie	424
Rozdział 13. Etyczne aspekty działania pedagoga społecznego	425
13.1. Postawienie problemu – wymiary etyczne działania pedagoga	425
13.2. Inny i jego postrzeganie – koncepcje przydatne w działaniu pedagoga społecznego	430
13.2.1. Koncepcja rozumienia Innego w kategorii spotkania (<i>Anna Walczak</i>)	430
13.2.2. Wykluczony Inny – fenomenologia (po)rozumienia (<i>Mariusz Grano-sik</i>)	440
13.3. Aksjologiczne kryterium orientowania działania społecznego	445
13.3.1. Usytuowanie wartości w polu działania	446
13.3.2. Relacjonalna koncepcja wartości (<i>Anna Walczak</i>)	451
13.4. Dylematy (paradoksy) podejmowania decyzji za/wobec/wspólnie z Innym	459
13.4.1. W nawiązaniu do kategorii dwoistości	459
13.4.2. Osoba kluczowa – aksjologiczny wymiar modelu podejmowania decyzji	461
13.4.3. Między dystansem a uwrażliwieniem na Innego	464
Rozdział 14. Kultura profesjonalnego działania pedagoga społecznego	471
14.1. W kierunku profesjonalności działania pedagoga społecznego	473
14.1.1. Profesje społeczne/zawody społeczne – rodowód i współczesność	477
14.1.2. Kształcenie do działania w obszarze praktyki – swoistość procesu	481
14.2. Profesjonalizacja zawodów społecznych. Przykład pracy socjalnej (<i>Mariusz Granosik</i>)	490
14.2.1. Klasyczne rozumienie profesji a interakcyjna koncepcja działania profesjonalnego	490
14.2.2. Dylematy (paradoksy) działania profesjonalnego	491
14.2.3. Dojrzewanie do działania profesjonalnego	493
14.2.4. Model profesjonalnej pracy socjalnej	494
14.2.5. Uwarunkowania działania profesjonalnego: struktura instytucji i biografia	496

14.3. Ramy kultury działania profesjonalnego	498
14.3.1. Kultura działania profesjonalnego – istota konstruowania ram działania społecznego	498
14.3.2. Tworzenie ram kultury profesjonalnego działania pedagogów społecznych	500
Słownik pojęć kluczowych	503
Bibliografia prac cytowanych	517
Literatura rozszerzająca (wybór Katarzyna Gajek)	539
Indeks nazwisk (oprac. Katarzyna Gajek)	545
Indeks rzeczowy (oprac. Katarzyna Gajek)	552
O Współautorach	574